

UPORABLJANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

definicija:

- vedenje in ravnanje s katerim subjekti udeležujejo pravna pravila, ki jih akti vsebujejo in sporočajo
- uporabljanje pomeni vedenje in ravnanje v skladu s pravnimi pravili

pravno pravilo:

- primarna in sekundarna pravila so med seboj povezana, veriga sekundarnih pravnih pravil se razteza od najnižjega do suverena državnega organa

temeljni vrsti uporabljanja normativnega pravnega akta

- ravnano v skladu s primarno dispozicijo
 - primarno prostovoljno uporabljanje normativnega pravnega akta
- pravna kršitev, ki udeležanja sankcijo kot sekundarno pravno posledico
 - sankcija je prisilna vrsta uporabljanja normativnega pravnega akta (*primarno prisilno oblastno ravnanje*)
 - sekundarno prostovoljno uporabljanje normativnega pravnega akta (*sankcijo uresničimo prostovoljno*)

namen prava in pravnih pravil:

- da naslovljenci uresničujejo pravna pravila v dejanskih pravnih razmerjih
- da z materialnimi pravnimi dejanji ustvarijo tisto, kar dopuščajo in nalagajo normativni pravni akti
- bolj kakovosten pravni red: če se naslovljenci vedejo in ravnaajo pravno in prostovoljno
- manj kakovosten pravni red: če je veliko protipravnih ravnanj in se morajo sankcije prisilno uresničevati
- narava pozitivnega prava: njegova učinkovitost je razpeta med heteronomna in avtonomna pravna pravila
- pravna država: pravna pravila so vsebinsko legitimna, če so kolikor toliko splošno sprejeta in so v povprečju kolikor toliko prostovoljno in primarno učinkovita
- veljavni pravi sistem:
 - je pravo kot sistem splošnih in posamičnih pravnih pravil
 - sistem je kot celota povprečno učinkovit, če ni učinkovit obstaja dvom, ali pravna pravila sploh obstajajo,
 - posamična pravna pravila so kljub začasni neučinkovitosti veljavna, dokler velja sistem kot celota

POTEK UPORABLJANJA NORMATIVNEGA PRAVNEGA AKTA

1. na temelju splošnih in abstraktnih pravnih pravil ustvarjamo nova splošna in abstraktna pravila

- primer: ustavno določilo pravi, da zakonodajni organ opredeljuje kazniva dejanja in pogoje za izrekanje kazni in na tem temelju je ustvarjen Kazenski zakonik RS
- potek uporabljanja: nižji akt izhaja iz višjega in se giblje v normativnih mejah, ki mu jih postavlja višji akt
- višje pravilo omejuje nižjega vsaj s tem, da predvideva, kdo ga je pristojen izdajati, lahko pa tudi določa v kakšnem postopku naj bo akt izdan in kakšna naj bo njegova vsebina
- normativni okvir višjega akta je tako širok, da je nižji akt ni le izvršilni organ ampak tudi oblikovalec prava
- pristojni organ mora pri ustvarjanju akta ugotoviti: katera razmerja morajo biti pravno urejena in kako, sicer bo akt v nasprotju z družbenimi zakonitostmi, pravno pravilo bo neučinkovito ali prisilno

2. na temelju splošnih in abstraktnih pravil oblikujemo posamična in konkretna pravna pravila

- primer: sodnik se opira na Kazenski zakonik RS, ko oblikuje sodbo okrožnega sodišča
- raven uporabljanja je normativno in dejansko pogojena
- formalni pravni vir: normativno izhodišče, konkretiziramo ga z individualnim pravnim aktom, iz formalnega pravnega vira izluščimo splošno in abstraktno pravno pravilo, ki ga moramo konkretizirati, ko nastopi pravno dejstvo, ki ga predvideva primarna hipoteza
- silogistično sklepanje: značilno, da z njim izpeljujemo sklep (*conclusio*) iz dveh drugih sodb (*terminus maior, terminus minor*), ki sta med seboj povezani z nekim skupnim pojmom (*terminus medius*)
 - terminus maior vsebuje abstrakten dejanski stan, ki je pogoj, da nastopi pravna posledica opredeljena v splošnem in abstraktnem pravnem pravilu
 - terminus minor je konkretni dejanski stan, ki se ujema z enim od abstraktnih dejanskih stanov
 - sklep: če sta premisi pravilni je sklep pravilen, če je sklep napačen je vsej ena od premis napačna

pomenska odprtost:

- pomenska odprtost formalnih pravnih virov:
 - nanašajo se na vnaprej zamišljena družbena razmerja, zato je opis abstraktnega dejanskega stanua namenoma vsebinsko odprt
 - je bistvo modernega prava, ki je na ravni formalnih pravnih virov vedno splošno in abstraktno

- pomenska odprtost življenjskih primerov:
 - nenehno nastajajo in se udejanjajo, vendar si niti dva nista identična
 - življenjski primer opredelimo kot konkretni dejanski stan, ko najdemo prvine, ki se ujemajo s tipskimi znaki abstraktnega dejanskega stanu
- pri uporabljanju formalnega pravnega vira je treba ugotoviti:
 - kateri sklop pravni predpisov je z življenjskim primerom najtesneje povezan
 - ali je življenjski primer že konkretni dejanski stan in sklop pravnih predpisov abstraktni dejanski stan

3. z materialnimi akti udejanjamo dispozicije, ki jih vsebujejo pravna pravila

- primer: vrnitev posojila udejanjimo s posojilno pogodbo
- preden pravni subjekt pravilo udejanji, si mora ustvariti predstavo o tem, v čem je njegovo vedenje in ravnanje
- udejanjanje normativnih pravnih aktov je toliko bolj vsebinsko vnaprej določeno, kolikor bolj se normativna konkretizacija bliža svoji materializaciji

POMEN PRAVNIH DEJSTEV

pravna dejstva:

- nosilci pravnih sprememb, dejstva, ki jih človek kot takšna označuje, človekova pravna dejanja
- pravne spremembe:
 - so rezultat vnaprej določenih pravnih pravil
 - so rezultat konkretnih dejanskih stanov, ki udejanjajo abstraktne dejanski stanove v pravni resničnosti
- pravna posledica: nastopi lahko šele tedaj, ko je podan konkretni dejanski stan, ki jo izziva, pravna posledica, ki sledi konkretnim dejstvom, je primarna dispozicija ali sankcija, ki se navezuje na kršitve
- pravna dejstva: so pravna dejanja, protipravna dejanja in pravni dogodki
 - pravna dejanja: normativni in posamični pravni akti, formalni pravni viri, konkretna pravna razmerja
 - protipravna dejanja: so predpostavka predlagalnih aktov in predmet njihovega obravnavanja, v pravovarstvenih postopkih je treba preveriti ali je protipravno dejanje v resnici pravna kršitev
 - pravni dogodek: človek se aktivno odziva na naravne dogodke in tam, kjer so njihove naravne značilnosti in naravne posledice pomembne za pravo, jim prisojamo pravne posledice
- konkretni dejanski stan: ujema se s konkretnimi dejstvi, ki jih opisujeta primarna dispozicija in sankcija
- konkretna pravna razmerja: pomembno imajo vlogo materialna pravna dejanja
- materialna pravna dejanja: osmišljajo in uresničujejo pravna pravila z ustreznimi dejanje
- predlagalni akti: so normativni pravni akti v širšem pomenu besede, z njimi se srečujemo v normodajnih in pravovarstvenih postopkih (*tožba, obtožnica, pritožba, ugovor*)

pravna domneva:

- pravno dejstvo, ki velja na temelju drugih dejstev za resnično, ne da bi ga bilo treba dokazati
- domnevano dejstvo verjetno obstaja, sprotno dokazovanje teh dejstev oteževalo nastop pravnih posledic
- izpodbojne pravne domneve: prizadete osebe lahko jo izpodbijajo, če imajo na voljo ustrezne dokaze
- neizpodbojne pravne domneve: domneve proti katerim ne več nobenega pravnega sredstva

pravna fikcija:

- pravno dejstvo, ki velja kot resnično, čeprav vemo, da ne obstaja

UPRAVNI AKT – posamični oblastni akt

definicija:

- enostranska izjavna oblastna dejanja, izdajajo jih pristojni upravni organi kot nosilci oblasti
- nanašajo se na konkretna družbena razmerja
- odločajo o ustanovitvi, spremenitvi ali odpravi pravic in dolžnosti pravnih subjektov v upravnih zadevah

delitev:

- konstitutivni upravni akti: ustanovljajo, spreminjajo, odpravljajo pravice in dolžnosti pravnih subjektov
- deklarativni upravni akti: potrjujejo, da obstajajo določene pravice, dolžnosti, pravna razmerja ali druga pravno pomembna dejstva in stanja, pogosto so temelj za izdajo konstruktivnega upravnega akta

upravne odločbe:

- izdajanje: izdajajo pristojni državni upravni organi, lahko tudi drugi če to dovoljuje zakonsko pooblastilo
- upravni postopek: postopek za izdajo upravnega akta
 - splošni upravni postopek: nanaša se na upravne zadeve na vseh področjih

- posebni postopek: če so za upravne zadeve posamezna vprašanja drugače urejena
- skrajšani postopek: če je primer enostaven in pravno preprost

odločbe in sklepi v podjetjih in zavodih:

- posebna vrsta posamičnih upravnih aktov
- niso oblastni upravni akti, ker jih ne izdajajo državni organi
- enostransko in avtoritativno jih sprejemajo pristojni organi v podjetjih, zavodih
- urejajo pravice in dolžnosti, ki jih imajo zaposleni delavci in uslužbenci v konkretnih pravnih razmerjih
- odločbe in sklepi temeljijo na zakonih, kolektivnih pogodbah, avtonomnih splošnih pravnih aktih

SODNI AKT – posamični oblastni akt

definicija:

- oblastni posamični akti sodišč
- na temelju ustave in zakonov odločajo o pravnosti vedenja in ravnanja pravnih subjektov, o spornih pravicah in dolžnostih, o pravnosti posamičnih in splošnih aktov...

delitev:

- sodba: sodni akt s katerim sodišče odloči o posamezni zadevi
- sklep: procesni pravni akti, nanašajo na potek postopka, lahko odločijo tudi o zadevi, ki je predmet obravnave
- akti ustavnega sodišča: odločajo o ustavnosti in zakonitosti splošnih pravnih aktov, o ustavnih pritožbah in drugih pomembnih zadevah, o glavnih zadevah izdajo odločbe, o drugih zadevah pa sklepe

sodbe v sodnih postopkih:

- kazenski postopek: sproži če je podan utemeljen sum, da je določena oseba storila kaznivo dejanje
 - obsodilna sodba: obtoženi je kriv za storjeno kaznivo dejanje, izreka kazensko sankcijo
 - oprostilna sodba: obtoženec je oproščen
 - zavrnilna sodba: postopek se ne more nadaljevati, ker je podana kaka procesna ovira
- pravdni postopek: obravnavanje sporov iz osebnih, družinskih, premoženjskih, drugih civilnopravnih razmerij
 - zavrnilna sodba: če tožbeni zahtevek ni utemeljen
 - dajatvena sodba: če je zahtevek utemeljen, se tožencu nalaga naj v korist tožnika nekaj stori, opusti, oblikuje
 - oblikovalna sodba: če je zahtevek utemeljen, se določeno pravno razmerje razveže, spremeni, oblikuje
 - ugotovitvena sodba: ugotovi (ne)obstoj določene pravice ali pravnega razmerja, (ne)pristnost listine
- postopek pred delovnimi in socialnimi sodišči: delovni spori in spori s področja socialne varnosti
 - v teh sporih se večinoma uporabljajo pravila pravnega postopka
- postopek o upravnih sporih: odločajo upravna sodišča ali splošna sodišča v posebnem postopku
 - upravni spor: tožnik je prizadet v svojih pravicah ali pravnih koristih zaradi upravnega akta
 - zavrnilna sodba: če tožba s katero je bil sprožen postopek ni utemeljena
 - spor o zakonitosti upravnega akta: določi se sodbo s katero se izpodbijani upravni akt odpravi
 - spor polne jurisdikcije: sodišče odloči o upravni stvari, ta sodba v celoti nadomesti odpravljeni upravni akt

ZASEBNI PRAVNI AKT = PRAVNI POSEL – posamični neoblastni akti

definicija:

- pravni posli: avtonomna voljna izjavna dejanja enega, dveh ali več pravnih subjektov, s katerimi v pravno dovoljenih mejah nastajajo, se spreminjajo in prenehujejo pravice in dolžnosti v konkretnih primerih
- bistvena značilnost: temeljijo na avtonomiji pravnih subjektov in na dispozitivni naravi civilnega prava
- stranke v pravnem poslu: so enakopravne, tako da prostovoljno pridobivajo pravice, prevzemajo obveznosti, so samostojne pri izbiranju med pravnimi možnostmi, ki so jim dane na voljo, če so stranke pravnega posla oblastni pravni subjekti je njihov pravni položaj isti, kot pri drugih strankah
- vrste pravnih poslov: kupoprodajna pogodba, darilna pogodba, oporoka, okupacija, poravnava...

delitev:

- obligacijskopravni (*pogodbe*), stvarnopravni (*izročitev, poravnava*), dednopravni (*oporoka*)
- odplačni (*kupoprodajna pogodba*), neodplačni (*darilna pogodba*)
- oblični (*oporoka*), neoblični (*kupoprodajna pogodba za premečno stvar*)
- pravni posli med živimi (*pogodba*), pravni posli za primer smrti (*oporoka*)

- enostranski pravni posli: pravno posledico povzročajo voljno izjavno dejanje enega pravnega subjekta (*okupacija*)
- dvostranski pravni posli: stranki se morata sporazumeti o bistvenih sestavinah pravnega posla (*poravnava*)

razlika med upravnim in sodnim aktom

- **upravni akt:** v pristojnosti upravnih organov, konkretizirajo dispozicije pravnih pravil, upravne zadeve so tiste, pri katerih je težišče na upravnem delovanju
- **sodni akt:** v pristojnosti sodišč, konkretizirajo sankcije, sodne zadeve tiste, kjer gre za pravno sojenje, odločanje

razlika med zasebnim in upravnim aktom

- **zasebni pravni akti:** temeljijo na avtonomiji volje
- **upravni akti:** enostransko odločajo kakšne pravice in dolžnosti naj imajo pravni naslovljenci v konkretnih pravnih razmerjih, je avtoritativni posamični akt

razlika med zasebnimi in sodnimi akti

- **zasebni pravni akti:** neoblastni pravni akti, pravni posli, ki pogojujejo sodne akte
- **sodni akti:** so oblastni pravni akti, ko se sprožen sodni spor, avtoritativno razsodijo o pravovarstvenem zahtevku in njegovi utemeljenosti

KONKRETNO PRAVNO PRAZMERJE

definicija:

- individualizirano in konkretizirano abstraktno pravno razmerje med pravnimi subjekti
- pravni subjekti imajo drug proti drugemu ustrezne pravice in dolžnosti glede na predmet pravnega razmerja

nastanek konkretnega pravnega razmerja:

- konkretna pravna razmerja so sinteza abstraktnega pravnega razmerja in konkretnega dejanskega stanu
- **abstraktno pravno razmerje:** abstraktno urejeno in vnaprej predvideno, predvidene pravne posledice
- **konkretni dejanski stan:** je pogoj, da pravni subjekti postanejo nosilci konkretnih pravic in dolžnosti, izziva pravno posledico in terja njeno normativno konkretizacijo

izpeljave konkretnega pravnega razmerja

- **konkretno pravno razmerje nastane skupaj s posamičnim pravnim aktom**
 - splošni pravni akt → posamični pravni akt → uresničitev pravnega pravila
- **konkretno pravno razmerje, ki je nastalo je kršeno, zato je treba vzpostaviti še pravovarstveno razmerje**
 - splošni pravni akt → posamični pravni akt → pravna kršitev → pravovarstveno razmerje → uresničitev pravnega pravila
- **konkretno pravno razmerje nastane neposredno na temelju splošnega in abstraktnega pravila**
 - splošni pravni akt → uresničitev pravnega pravila
- **splošno in abstraktno pravilo je neposredno kršeno v konkretnem pravnem razmerju, zato je potrebno, da se oblikuje se konkretno pravovarstveno razmerje**
 - splošni pravni akt → pravna kršitev → pravovarstveno razmerje → uresničitev pravnega pravila

vrste konkretnih pravnih razmerij

- časovno neomejena (*lastninsko pravna razmerja*)
- dogovorjena za določena ali nedoločen čas (*najemna razmerja*)
- enkratna in prenehajo po izpolnitvi obveznosti (*kupoprodajna razmerja*)
- odvisna od razlogov, ki so jih izzvali (*prenehanje rejništva, ker ni več razlogov, zaradi kateri je otrok v reji*)
- tajajo toliko časa, dokler se ne uresniči pravna posledica, ki jo je izzvala pravna kršitev (*zaporna kazen*)

ZASTARANJE IN PRIPOSESTVOVANJE

definicija zastaranja:

- **zastaranje:** po preteku določenega časa preneha pravica zahtevati izpolnitev obveznosti
- civilnopravna obveznost se spremeni v naturalno obveznost → spremeni se pravna narava obveznosti
- čas ki je potreben za zastaranje, je odvisen do pomembnosti posamezne obveznosti

kazenskopravno zastaranje:

- **zastaranje kazenskega pregona:** prenehanje pravice, da se kaznuje in preganja domnevnega storilca kaznivega dejanje po preteku določenega roka

- zastaranje izvršitve kazni: izrečena kazen se ne sme izvršiti, če je potekel določen zastaralni rok, dolžina zastaralnega roka je odvisna od teže kaznivega dejanja

definicija priposestovanja

- priposestvanje: eden izmed načinov, kako se pridobi lastninska pravica
- pridobitev lastninske pravice: je pravna posledica dobroverne posesti, ki je trajala daljše časovno obdobje
- dobroverni posestnik: tisti ki ne ve ali ne more vedeti, da stvar, ki jo ima v posesti, ni njegova
- dolžina priposestvovalnega roka: razteza se od 3 do 20 let, roki se razločujejo

kdaj pravni sistem ni veljaven:

- če njegova pravila niso v povprečju učinkovita
- če skozi daljše časovno obdobje teče pravno življenje drugače kot je normativno določeno
 - sčasoma se predvideno normativno življenje se umakne resničnemu pravnemu življenju in ga prizna
 - pomembno vlogo ima normativna moč dejanskosti
 - pravo ne more vztrajati pri rešitvah, ki jih je dejansko življenje preraslo

VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA

definicija:

- vprašanje pravnega varstva se pojavi, če pravni naslovljenci ravnajo protipravno
- protipravno vedenje in ravnanje je pravna kršitev, ki ji sledi pravna sankcija, če pristojni organi sprožijo ustrezen pravovarstveni postopek

pravno varstvo:

- reakcija na domnevno pravno kršitev in na pravni spor
- preventivno pravno varstvo, prepreči, da bi nastala pravna kršitev ali pravni spor → utrditi pravna razmerja

SAMOZAŠČITA

značilnosti:

- uporabljati jo je mogoče samo v tistih mejah in primerih, za katere je pravno predvidena, če se pravni subjekti teh meja ne držijo, gre za nedovoljeno samozaščito, ki je opredeljena kot pravna kršitev
- samozaščita načeloma ni dovoljena, ker bi vodila do nekontrolirane uporabe nasilja vsakogar prosti vsem, pomenila bi vrnitev v naravno stanje, v katerem gre za vojno vseh proti vsem
- zato ima samo država monopol nad sredstvi za fizično prisiljevanje ljudi in samo država zagotavlja pravni postopek v katerem se uresničujejo pravni spori
- nosilci pravnega varstva so lahko izjemoma prizadeti pravni subjekti sami

samozaščita:

- stranka se v pravno dovoljenih mejah brani z lastno silo, ker gre za neposredni protipravni napad ali nevarnost napada, ki ga ni mogoče odvrniti na drugačen način
- tipični primeri samozaščite: silobran, skrajna sila, samopomoč, zasebna rubež
 - silobran: samoobramba
 - skrajna sila: storitev kaznivega dejanja, za odvrnitev istočasne nezakrivljene nevarnosti
 - samopomoč: odvrnitev od kršitve pravice, ko grozi neposredna nevarnost (*zasebna rubež*)

razsodišča:

- stalna ali priložnostna, oblikujejo jih prizadeti pravni subjekti sami in jim potem zaupajo reševanje medsebojnih sporov, delovati morajo v mejah, ki jih dovoljuje pravni red
- odločajo hitreje in ceneje kot državni sodni organi, postopek je manj formalen in bolj učinkovit, razbremenijo državna sodišča, so prostovoljna, zagotavljajo pravno varnost
- arbitražni dogovor: pogodba o razsodišču, sme se skleniti v tistih zadevah s katerimi stranke prosto razpolagajo
- razsodniki: strokovnjaki, ki so specializirani za posamezne vrste sporov
- stranke imajo možnost, da same oblikujejo pravila postopka ali pooblastijo razsodišče, da o sporu odloči po načelih pravičnosti
- razsodba razsodišča: ima moč pravnomočne sodbe, lahko se jo izpodbija na razsodišču višje stopnje

DRŽAVNO VARSTVO

definicija:

- poglobljena oblika pravnega varstva, ki ga izvajajo državni organi

- naloga državnih organov: izpeljati postopek, ki je bil sprožen, odločiti, ali je pravovarstveni predlog utemeljen, izreči ustrezno odločitev in jo po potrebi prisilno izvršiti
- vnaprej je predvideno, kateri organi so nosilci pravnega varstva, v kakšnih postopkih odločajo o zadevah
- osrednji nosilci: sodni, upravni in ustavnosodni organi
- končni nosilec: ustrezní sodni organ – vrhovno ali ustavno sodišče
- začetek pravovarstvenega postopka: na predlog pristojnega državnega organa ali prizadetega subjekta
- oblike upravnega in sodnega varstva: upravni, kazenski, pravni postopek in pravovarstveni postopek

VRSTE DRŽAVNEGA VARSTVA

upravno varstvo:

- upravno varstvo: varstvo pravic, obveznosti, pravnih koristi v upravnih zadevah na upravnih področjih
- upravni postopek: v njem se odloča o upravnem varstvu, vodijo ga pristojni organi javne uprave
- začetek upravnega postopka:
 - po uradni dolžnosti: če tako zahteva zakon ali tako narekuje obstoječe dejansko stanje
 - na zahtevo stranke: če to dopuščajo zakoniti pravni predpisi ali to zahteva narava stvari

kazensko varstvo:

- kazensko varstvo: nanaša se na obravnavanje kaznivih dejanj in njihovih domnevnih storilcev
- kazenski postopek: v njem se odloča o kazenskopravnih zadevah, vodijo ga pristojna sodišča
- kazenski + civilnopravni postopek = temeljni sodni postopek
- začetek kazenskega postopka:
 - po uradni dolžnosti na zahtevo državnega tožilca: tožilec mora sprožiti kazenski postopek, če je podan utemeljen sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti
 - na predlog zasebnega tožilca: pri nekaterih lažjih kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo
- normativni pravni akti za sprožitev kazenskega postopka: obtožnica, obtožni predlog, zasebno tožba
- postopek proti mladoletniku: državni tožilec lahko odloči, da ne bo zahteval uvedbe kazenskega postopka
- oportunitetno načelo: velja za mladoletne in za polnoletne storilce za lažja kazniva dejanja, če se je osumljenec pripravil ravnati po navodilih državnega storilca in izpolniti določene naloge

civilno pravno varstvo:

- civilnopravno varstvo: obravnavanje in odločanje v sporih iz osebnih, rodbinskih, premoženjskih in drugih civilnopravnih razmerij fizičnih in pravnih oseb
- pravdni postopek: pristojna sodišča odločajo o civilnopravnih sporih, temelji na načelu dispozitivnosti
- načelo dispozitivnosti: pomeni da stranke prosto razpolagajo z zahtevki in da sodišče odloča v mejah zahtevkov, ki so bili postavljeni, stranke lahko svoj zahtevek umaknejo, pripoznajo nasprotnikov zahtevk, se poravnajo, to načelo je omejeno z načelom oficialnosti
- omejitve: načelo dispozitivnosti je omejeno z načelom oficialnosti in z nekaterimi posebnimi postopki
- normativni pravni akti za sprožitev pravnega postopka: tožba

ZBIRANJE PROCESNEGA GRADIVA

- priprava za pravno odločitev
- organi, ki vodijo postopke morajo ugotoviti dejansko stanje in dejstva, pomembna za izdajo zakonite odločbe
- v postopku je treba zagotoviti, da se stranke lahko izjavijo o dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za odločitev v konkretni zadevi in predlagajo dokaze
- v vseh postopkih se mora zbrati gradivo o dejstvih in procesno gradivo
- procesno gradivo: omogoča, da pravovarstveni organ o zadevi odloči
- kar je skupno pravovarstvenim postopkom:
 - temeljijo na načelu proste presoje dokazov
 - formalni pravni viri, ki so normativno izhodišče odločanja se ne dokazujejo
 - stranke podajajo pravna naziranja, navajajo kako naj se pravne predpise razlaga, katera rešitev je najboljša

upravni postopek:

- preiskovalno načelo:
 - zbiranje dejanskega in dokaznega gradiva je naloga organa, ki vodi postopek
 - preiskovalno načelo utemeljuje javna korist, ki jo varuje pristojno upravni organ
 - stranka ima vseskozi možnosti, da je aktivna, navaja dejstva in predlaga, da se izvedejo ustrezni dokazi

- načelo ekonomičnosti:
 - postopek je treba voditi hitro, s čim manjšimi stroški, s čim manjšo zamudo za stranke
 - kljub temu se mora pravilno ugotoviti dejansko stanje in izdati zakonita odločba
- o stvari se lahko odloča v skrajšanem postopku ali posebnem ugotovitvenem postopku

kazenski postopek:

- načelo kontradiktornosti:
 - tožilec mora navesti dejstva, na katera opira svoj zahtevek in dokaze
 - obdolženec ima pravico navajati dejstva in dokaze, ki so mu v korist
- preiskovalno načelo:
 - sodišče tudi samo zbira in izvaja dokaze, ki se nanašajo na konkretni primer
 - enako pozorno morajo preizkusiti in ugotoviti tako dejstva, ki obdolženca obremenjujejo in mu koristijo
 - predsednik senata mora skrbeti, da se zadeva razčisti in da se doseže resnica
 - senat lahko odloči, da se izvedejo dokazi, ki niso bili predloženi

pravdni postopek:

- stranki sta enakopravni, z zahtevki prosto razpolagata, dolžni sta dokazati resničnost dejstev
- razpravno načelo:
 - sodišče načeloma ne sme upoštevati dejstev, ki jih nobena od strank ni predlagala
 - sodišče je dolžno ugotoviti sporna dejstva, od katerih je odvisna utemeljenost zahtevka
 - sodišče lahko izvede dokaze, ki jih stranke niso predlagale, če so pomembni za odločitev

PRAVOVARSTVENA ODLOČBA

pravna odločba:

- izda se tedaj, ko je zbrano procesno gradivo, ki omogoča pravno odločitev
- treba je razjasniti življenjska dejstva, izvesti dokaze, ugotoviti, katera dejstva so pravno pomembna
- treba je izbrati tisto rešitev, ki je najbolj utemeljena
- pomembno vlogo ima glavna obravnava (*kazenski in pravdni postopek*) oz. ustna obravnava (*upravni postopek*)

pravovarstvena odločba:

- posamični oblastni pravni akt s katerim se odloči o predmetu obravnavanja
 - v upravnem postopku: je to upravna odločba
 - v kazenskem in pravdnem postopku: je to sodba

sestavine pravovarstvene odločbe:

- uvod: podatki o organu, ki odločbo izda in o strankah, kratka označitev zadeve, podatki o glavni/ustni obravnavi, dan, ko je bilo o stvari odločeno
- izrek ali dispozitiv: avtoritativno odloči o predmetu postopka, je oblastno posamično pravno pravilo, odloči o pravovarstvenem zahtevku in njegovi utemeljenosti, opredeljuje pravno posledico, ki pove kako naj bo pravni primer razrešen, nanj se opira pravnomočnost sodbe
- obrazložitev: navaja razloge, ki utemeljujejo pravno odločitev, opis procesnega gradiva, utemeljitev pravne odločitve, navaja dejstva in dokaze, navaja formalne pravne vire, ki so bili uporabljeni, pojasnjuje pravno posledico
- pravni pouk: navaja pravno sredstvo, rok v katerem je treba podati pravno sredstvo in organ na katerega ga je treba nasloviti

PRITOŽBENA (INSTANČNA) POT

pritožba:

- pritožba: je redno pravno sredstvo, ki ga je mogoče vložiti proti prvostopenjski pravni odločbi
- smisel pritožbe: zadevo se še enkrat preveri, odpravijo se napake pomankljivosti
- splošni pritožbeni rok: 15 dni odkar je bila stranki vložena sodba oz. odločba
- pravica do pritožbe: je temeljna pravica, ki jo zagotavlja ustava
- pritožbeni razlogi: možno jih je izpodbijati
 - bistveno je kršena določila pravovarstvenega postopka
 - dejansko stanje je zmotno ali nepopolno ugotovljeno

- kršeni materialno pravni formalni viri

odločanje:

- o pritožbi odloča organ višje stopnje
- zavrnitev pritožbe: če je pritožba neutemeljena jo pritožbeni organ zavrne
- potrditev pritožbe: če je pritožba utemeljena
 - pritožbeni organ zadevo razveljavi in o zadevi samo ustrezno pravno odloči
 - pritožbeni organ vrne zadevo v ponoven postopek in organ prve stopnje mora obravnavati vprašanja na katera je opozoril pritožbeni organ
- upravni spor: posebna oblika instančnega pravnega varstva, oblika sodnega nadzora nad zakonitostjo organov javne uprave

pravnomočnost sodnih in upravnih odločb:

- upravni, kazenski, pravdni postopek → pravna odločba → redno pravno sredstvo proti pravni odločbi → ponovno preverjanje zadev, odprava napak, pomanjkljivosti → pravnomočna sodba → izredno pravno sredstvo proti pravnomočni sodbi
- pravnomočnost: pravna odločba postane dokončna, nespremenljiva, to zagotavlja pravno varnost, omogoča da pravno življenje spret nemoteno poteka, omogoča pravno utrjenost, preprečuje ponovno odločanje o isti zadevi
- nastop pravnomočnosti: ko so izčrpana redna ravna sredstva za izpodbijanje ali do izpodbijanja sploh ne pride
- formalna pravnomočnost ali neizpodbijnost: pravnomočnost konkretnega oblastnega pravnega akta, pravne odločitve ni več mogoče izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi
- materialna pravnomočnost: prizadete stranke in državni organi so vezani na vsebino pravne odločbe
- pravnomočna odločba: sprejemamo jo kot pravni pravilno in resnično, je dokončna, če stranke ne pristanejo na vsebino pravnomočne odločbe ali je same ne morejo udeležiti je potrebna prisilna izvršba
- pravnomočnost v civilnem in kazenskem postopku: pravnomočnost v pravem pomenu besede, spore med nasprotujočima si strankama je treba rešiti v zgledelem času
- pravnomočnost v upravnem postopku: v postopku se obravnavajo upravne zadeve, ki so v javnem interesu, v upravnih zadevah se strankam priznavajo pravice in nalagajo obveznosti
 - smisel pravnomočnosti upravnih odločb: ni mogoče posegati v že pridobljene pravice in pravne položaje, ni mogoče stopnjevati obveznosti, ki so bila stranki v isti zadevi že naložene → subjektivna pravnomočnost

izredna pravna sredstva:

- pravo dopušča, da se proti pravnomočnim odločbam lahko vlagajo izredna pravna sredstva
- možnost odpraviti nezakonitost in krivico, do katere pride v rednih pravnih postopkih
- so časovno omejena, vlagajo jih lahko le pooblaščeni predlagatelji, praviloma ne zadrži izvršitve pravnomočne pravne odločbe

izredna pravna sredstva v kazenskem in pravdnim postopku:

- obnova postopka: zaradi bistvene kršitve postopka, če se pojavijo nova dejstva in dokazi
- zahteva za varstvo zakonitosti: če so bili kršeni materialni in procesnopravni predpisi
- izredna omilitev kazni: pokažejo se okoliščine, ki bi pripeljale do milejše obsodbe
- revizija: zaradi kršitve pravil pravnega postopka

izredna pravna sredstva v kazenskem postopku:

- veliko možnosti, ki omogočajo spremembo, razveljavitev, odpravo pravnomočnih odločb, ki bi lahko imele hude posledice (*obnova postopka, zahteva za varstvo zakonitosti, izredna razveljavitev, ničnostna zahteva...*)
- nična odločba: odločba, ki ne bi smela biti izdana v upravnem postopku, s svojo izvršitvijo bi lahko povzročila kaznivo dejanje, je ni mogoče izvršiti, izdal jo je organ brez zahteve stranke

akti milosti: odpravljajo izstopajoče pravne nepravilnosti, izravnavajo praven posledice

- abolicija: omogoča, da se pravnim naslovljencem odpusti kazenski pregon, tako da jim ni mogoče izreči kazni
- pomilostitev: oblastni posamični akt, v pristojnosti državnega poglavarja, za individualno določeno osebo

- amnestija: splošni pravni akt, v pristojnosti zakonodajnega telesa, namenjena je individualno nedoločenemu krogu oseb, ki so opredeljene z ustreznim splošnim znakom

IZVRŠBA

- pravovarstveni postopek v katerem se izvršuje pravno močna pravna odločba
- pravno pravilo je treba uresničiti → pride do pravnega spora in pravnih kršitev → potrebno razrešiti spore in sankcionirati kršitve → to se stori z pravovarstvenim postopkom → izda se pravna odločitev → treba jo je izvršiti

izvršitev:

- pravni naslovljenci lahko sami izvršijo pravno odločitev (*plačilo*)
- pravna odločitev je taka, da mora sodelovati pristojni organ (*zaporna kazen*)
- sodelovanje pristojnih organov je potrebno, ker pravni zavezanci nočejo ravnati prostovoljno (*nočejo plačati*)

prisilna izvršba:

- prisilno izvajanje izvršilnega postopka, predvideno, če pravna odločitev ni prostovoljno uresničena
- prisilno je mogoče izvršiti pravno odločbo, ki je formalno pravno močna in je potekel rok v katerem naj bi pravni zavezanec prostovoljno izpolnil pravno odločitev

izvršbe v upravnem, kazenskem in civilnem postopku:

- upravne odločbe: upravna izvršba in sodna izvršba
- kazenskopravne odločbe: izvršujejo se v posebnih postopkih
- civilnopravne odločbe: izvršuje se sodnem izvršilnem postopku, po potrebi prisilno udejanji pravna odločitev
 - izvršilni postopek: zagotavlja, da je pravo sekundarno učinkovito in da se s strankami ravna dostojanstveno in človečno, začne se na predlog prizadetega upnika, možna je prisilna izvršitev pravne določbe, temeljno je načelo prioritete in načelo, da se izvršbo opravi na način, ki je najmilejši in tako da se doseže namen izvršbe

USTAVNO SODNO PRAVNO VARSTVO

definicija:

- posebna vrsta državnega varstva
- nosilec: ustavno sodišče, najvišji organ sodne oblasti, varstvo ustavnosti in zakonitosti, pravic in svoboščin

o čem odloča ustavno sodišče:

- o ustavnosti in zakonitosti zakonov in drugih predpisov, ki so bili izdani za izvrševanje javnih pooblastil
- o skladnosti zakonov in drugih predpisov z mednarodnimi pogodbami in načeli mednarodnega prava
- o ustavni pritožbi zaradi kršitve človekovih pravic in svoboščin s posamičnim aktom (*če so izčrpana vsa sredstva*)
- o zadevah, ki se v pravni praksi ne pojavljajo pogosto, a imajo lahko zelo pomembne pravne posledice

kdaj odloča ustavno sodišče:

- na zahtevo pooblaščenih predlagateljev: DZ, 1/3 poslancev, DS, vlada, sodišče, državni tožilec, Banka Slovenije, varuh človekovih pravic, računsko sodišče, predstavniški organi lokalnih skupnosti
- na pobudo tistega ki kaže interes

presoja:

- abstraktna presoja: predlagatelj zahteva, da se ugotovi, da je neki splošni pravni akt neustaven ali nezakonit
- konkretna presoja: konkretni primer je izhodišče, vpliva na to kako ustavno sodišče odloči v konkretni zadevi
- če je pobuda utemeljena:
 - zakon, ki ni v skladu z ustavo se v celoti ali delno razveljavi
 - splošni pravni akt, ki ni v skladu z ustavo se odpravi ali razveljavi
- odločbe ustavnega sodišča: so dokončne in obvezne, proti njim ni rednih niti izrednih pravnih sredstev
- pomen ustavnih določb: pomen institucije, ki jo ustavno sodišče predstavlja, vsebinski razlogi (*opora v ustavi*)